

האיש שלא היה

מבקר קולנוע רבים בעולם נוהגים להשוות את זליג של וודי אלן, שיוצג בקרוב בישראל, לאזרח קיין של אריסון ולס. מבחינות מסוימות, ההשוואה מתבקשת מאליה. סרטו של ולס, אחד הסרטים החשובים שנעשו ארפעס, מציג מאמצי של כתב יומן-חדשות מצולם לשחזר את חייו של איל-עשירה, עיתונות וממון.

וודי אלן מראה כביכול, את תוצאות המאמצים הללו, או רומים להם, שהוקדשו לנושא שונה במקצת. נוסף לכך, ולס הגה, כתב, (אם כי לא כולם מסכימים שהוא זכאי לזקוף חלק זה של המלאכה לזכותו), ביים והופיע בתפקיד הראשי בסרט.

אלן הגה, כתב, (ועל כך אין עוררין), ביים ושיחק את התפקיד הראשי בזליג. שני הסרטים מציגים, מעבר להיבט האישי של הגיבור, אספקלריה של תקופה ושל הלכידו אמריקאיים.

מעל לכל, שני הסרטים הם שלמים, עגולים, יצירות המצות את נושאיהן עד הסוף, ואין למצוא בהן גפם, מכל זווית שהיא.

אפשר לא להסכים לחלק, או אפילו לכל הרברים שהסרטים הללו אומרים, אבל צריך להודות שהם מהווים שלמות בפני עצמן.

הקטן והאפור. בין אם זליג רומה לאזרח קיין ובין אם לא, הוא עומד היטב בזכות עצמו ומסכם להפליא את כל מה שעשה וודי אלן עד היום. תוך ניפוי הפגמים שהפריעו לו בעבר. כמו סירטו הראשון, קח את הכסף וברח, זוהי כיוגרפיה ברזייה של דמות שאינה קיימת, המוצגת כסרט תעודי. כמו ברומן שלי עם אנני או במנהטן, מדובר בלכטים הקשים והמצחיקים של היהודי הקטן והאפור, הרוצה בכל מחיר

להשתלב בחברה שסביבו, וזה כולל רומן עם אשה לא-יהודיה, שלא כמו ברגשות או בקומדיית סכס בליל קיץ אין כאן ניסיון לעשות ברגמן מדומה, ושלא כמו במלון הזכרונות, אין זה פסודורפליני.

זליג: פעלולים ותחבולות

לשבור את הראש כדי להשיג את השלמות של הבלתי-מושג, הוא הסביר, התכוון בכך שבמשך שנתיים עבד כדי להציג מתחת ידיו חומר מצולם שיראה שרוט ומרטי, ישן ורהוי, בדיוק כמו קיסעי הסרטים ששרדו משנות ה'20 וה'30, שמהם מורכב סרטו של וודי אלן.

הוא עבר את נידיוק לאורך ולרוחב, כדי להשיג ערשות ישנות, מן הסוג שנהגו אז לשמש את צלמי הקולנוע. הוא ערך אינסוף נסיונות כמעבדה, כדי לפתח את החומר המצולם בדיוק באותה הצורה הפגומה שבה פיתחו או סרטים. הוא נדרש להספיק לחומר המושלם שהוא עצמו צילם, קפיצות ורעידות, אשר יעשו את הרושם כאילו מדובר בחומר שהושג במצלמה ביתית, כאשר המטרה הסופית היא שהצופה לא יוכל להבדיל בין מה שנלקח מן הארכיונים ומה שצולם היום.

תוך כדי עבודה השתמש במסיכות מיוחדות (בשפת מיקצוע: מאטה) שבצורתם אפשר להכניס רמות חדשה לתוך סרט קיים, מבלי לפגום במקור, וכך איפשר לוודי אלן ללחוץ ידיים עם ג'ק דמפסי, לפגוש את הנשיאים קולריג' והוכר או להצטרף להפגנה נאצית ולעמוד בצדדים אחרים בלבד מאחורי גבו של היטלר.

מה שחשוב בעיניו של ויליס הוא לציין, שכל האפקטים הללו הושגו בעזרת טכניקה קולנועית מסורתית, ללא כל התעלולים והחידושים של המחשבים המסייעים להם. עלאת מילחמות כוכבים על המסך, ורד-אגב, זה סוג אחד של סרטים שבו לא נגע ויליס עד היום.

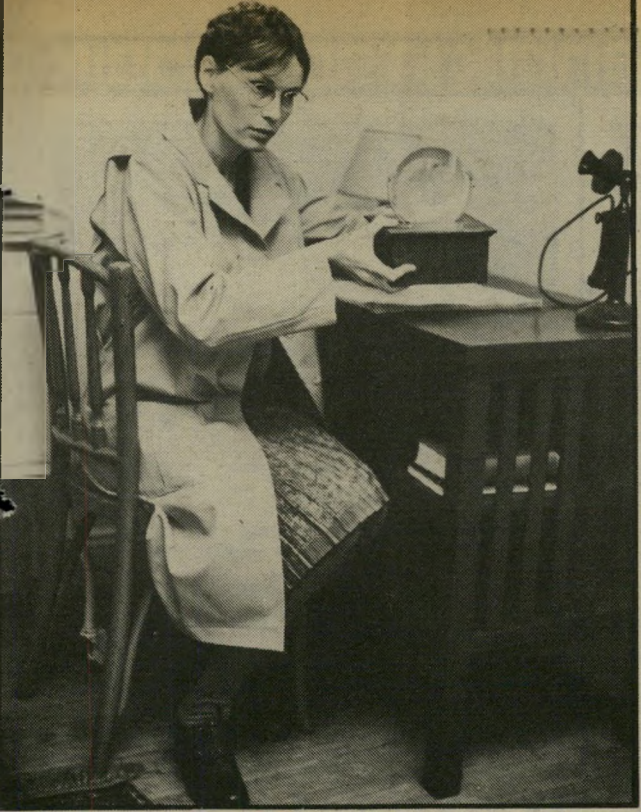
יש הרואים בכך גישה אופיינית למי שמתרחק, בכוחה תחילה, מן המיסוד ההוליוודי ונשאר נאמן לנידיוק, שלידה הוא מתגורר.

כמו וודי אלן, שעמו הוא מרכה לעבוד, אין הוא חש בנוח בתוך חברת אנשי סרטים שאינם מצטיינים בטעמים המשוכח' לדבריו. המיסוד השיב לו באורח המטבע, ולמרות שמעטים הם הצלמים המגיעים לקרטליו היום, בארצות-הברית, לא זכה אי פעם בפרס האוסקר. אולי משום שמעניקי הפרס חיים עדיין בעולם של אתמול, ואינם יודעים להעריך את השינויים של היום, אומר חברו למיקצוע של ויליס, הצלם האסקל (מ) מנחם מוירביגניה (ולף) וכסלר.

צלם גורדון ויליס בלי עזרת מחשבים

ומתמיד, חלק חשוב מאוד בהצלחת הסרטים שבעשייתם נטל חלק, ויליס, כיום בן 50, טוען שלמרות נסיונו העשירי, לא עבד מעולם כה קשה, כפי שנדרש לעבוד על זליג. היינו צריכים

מיה פארו בתפקיד ד"ר פלטישר

וודי אלן בתפקיד ליאונרד זליג

קורבן פיסי ונפשי של הקונפורמיזם

ליאונרד זליג עם הסופר יוג'ין אוניל

תעוד פגישה שלא היתה

בן המהגרים היהודי קטן הקומה והמושקף, מושכת תשומת-לב רבה וגורמת ויכוחים מרעיים נרחבים. תחת הטיפול המסור של ד"ר יודורה פלטישר, רופאה צעירה בעלת דיעות מתקדמות, מתחילה להתגלות אישיותו של אדם הרוצה כל-יך להיות כמו האחרים, להתקבל בתוך החברה, להיות אהוד ושווה בין שווים, עד שהוא הופך קרוב פיסי ונפשי של הקונפורמיזם הקיצוני הזה. זליג הוא נושא הכותרות הראשונות בעיתונים. לפי מיטב מינהגי אמריקה הוא מוכתר כדלילה לגיבור לאומי, ובאותה המהירות שבה הוא רוכש את אהבת ההמונים, כך הוא מאבד אותה, בעיקבות סיפורי רכילות ברזיים, והוא מירררר עד מהרה למעמד של אויבי-ציבור.

הצופה שייך לראות את זליג, יעמוד לכאורה בפני סרט תעודי, על רמות היסטוריות, מן הסוג שמרכים להראות בטלוויזיה. מדובר באחד ליאונרד זליג, שהיה, כך מספר הסרט, סנסציה של שנות ה'20 וה'30, אישיזיקית שהחליף רמויות בהתאם לסביבה שבה נמצא. בין אנשים הפך עורו כהה, בין ספורטאים נראה כמו שחקן בייסבול ובין פוליטיקאים נראה כאיש מדינה לכל דבר. הוא לא רק התאים עצמו היצונית לסביבה, אלא גם נפשית, ניגן ג'אז כמו סאצ'מו, היה גאנגסטר משכנע כמו אל קאפונה, או פסיכיאטר מלומד, בדיוק כמו הפסיכיאטרים להיות כמז אחרים. תכונה מופלאה זו של